

A photograph of a sailor in a white uniform standing on the deck of a boat. The boat has a white canopy with a red scalloped edge and ornate gold-colored decorations along the hull. A large Danish flag (Dannebrog) is flying from a tall pole on the right. The background shows a harbor with buildings and a cloudy sky at dusk or dawn.

Flagets betydning

Fødselsdag

Det summede af spænding og forventning i Ringsted om formiddagen den 15. juni 1919. Teologiprofessor Ammundsen havde netop prædikeret for en fyldt Sankt Bendts Kirke, og på torvet strømmede folk til. Byens mange foreninger stillede op bag de ”gamle Vaabenbrødre, som tappert bar Dagens Anstrængelser”, som der stod i *Ringsted Folketidende*. Hundredvis af skolebørn, alle med flag i hænderne, deres lærere og to spejderorkestre var ved at finde plads i den procession, som snart strakte sig fra torvet til dampmøllen, og som ”præcis Kl. 3 ½ kunde sætte sig i Bevægelse”. Da processionen nåede Dyrskuepladsen, talte folkefesten godt 5.000 deltagere.

Det var Dannebrog, der var festens genstand. Vejret var smukt, stemningen i top, og talerne korte. Borgmester Graversen bød velkommen og udråbte et nifoldigt leve for kong Christian 10. (1870-1947). Forsamlingen sang *Vift Stolt på Codans Bølge, du blodrøde Dannebrog* af B.S. Ingemann (1789-1862), inden redaktør Christensen talte om det historiske Dannebrog som ”et Vidnesbyrd om, at et Folk hurtigt kan rejse sig af en dyb Fornedrelsestid”. Så sang mængden *Der er et yndigt Land* før endnu en Dannebrogssang: Carl Plougs (1813-1894) *Vaj højt, vaj stolt og frit*. Pastor Lind sluttede talerrækken med at minde om, at Ringsted

”kun var en ringe Del af de mange, der overalt i Landet er samlet om det samme. Det er en stor Fa-

miliefest, der holdes i vort Fædreland i Dag. Men vi savner et Medlem af Familien – det mod Syd. Dem dernede vil vi mindes, inden vi skilles”.

Stadig manglede dog folkefestens højdepunkt. Rygterne havde svirret i dagevis. Endelig, efter en ulidelig halv times venten, udløstes spændingen. *Ringsted Folketidende* får ordet igen:

”Da træder et lille mørkt Punkt frem i den østlige Synsrand; snart tegner en Flyvemaskine sine lette Linier mod den høje Himmel. Saa lyder Motorens tordnende Brummen, og i elegante Buer kredser Maskinen hen over Festpladsen. Flyveren foretager forskellige Øvelser. Og Forventningen er spændt til det yderste. Da ser man, at der fra Maskinen løsner sig en ”Genstand”. Solstraalerne spiller mod den, Vinden breder den ud. *Dannebrog falder fra Himlen!* Et Jubelraab stiger fra Menneskemassen. Flaget ligner til at begynde med en Legetøjs-Dekoration, men efterhaanden som det nærmer sig Jorden med Himlens uendelige Blaa som Baggrund, voxer det i Størrelse. Langsomt daler det mod Jorden. Hjerter banker, og Øjne straalere. Folk bliver næsten stille af Betagelse over denne Levendegørelse af ældgamle Forestillinger, der har boet i Slægterne og været Genstand for deres Sange og Drømme. Nu er det nær Jorden. Nu staar det som en vidunderlig Tegning af Rødt og Hvidt over de grønne Trætoppe”.

Mens flyvemaskinen hilste forsamlingen ved at stryge over pladsen i lav højde – 15 meter, havde avisens reporter opsnuset – greb lærer Gording Dannebrog i luften. Spejderne førte straks flaget til Sankt Bendts Kirke og draperede det over Valdemar 2. Sejrs (1170-1241) grav.

Her ligger flaget endnu. Siden 1997 har det dog ligget pænt foldet i en glasmontre.

Pastor Lind havde helt ret. Dannebrog's 700-års fødselsdag den 15. juni 1919 blev fejret overalt i Danmark – omend Ringsted nok var ene om at genopføre Dannebrog's himmelfald. Aviserne berettede, hvordan Christian 10. havde fået overrakt et særligt rigsbanner, og hvordan en fyldt Amalienborg Slotsplads havde tiljuble flag og konge. I Aarhus var Store Torv sort af mennesker, som ville se det store Dannebrog, der vajede fra en flagstang stukket gennem domkirketårnets glughul. "Drønene fra Flagsalutten paa Galgebakken" ledsagede byens store procession på vejen gennem byen til Vennelystparken, hvor folkefesten fortsatte med korsang og folkedans, historiske tableauer "fra Krigens Tid" og lysbilleder fra Slesvig. 20.000 århusianere så festen slutte med et festfyrværkeri over den smukt oplyste have. *Aarhus Stiftstidende* skrev:

Dannebrog er et yndet motiv i politisk agitation. Flaget kommunikerer nemt et nationalt fællesskab. Eller sætter netop det nationale til diskussion. Socialistisk Folkeparti fremhæver både et nationalt og et klasseorienteret fællesskab på Klaus Albrechtsens (1932-) plakat fra 1970'erne. På Jørgen Tulipans plakat (uden år) fremhæves Christiania som et helt særligt fællesskab, både i og uden for det omgivende Danmark. Selv som erklæret fristad må Christiania have et eget flag.
|| Dansk
Plakatmuseum/Den Gamle By/Thomas Kaare Lindblad

”Flaget, som tonede frem under Stjerneregner og Kanonskud og ildsprudende Sole, hilstes med øredøvende Bifald, som viste, at Dagens lyse og højspændte Stemning holdt sig frisk til det Sidste.”

Som avisreportagerne viser, er et flag meget mere end et stykke spraglet klæde på en pind. Et flag peger altid på noget andet – noget uden for sig selv. Et flag kan udtrykke fællesskab, enhed og endda identitet. Flagets betydning afhænger af, hvem der bruger det og i hvilke sammenhænge.

I dag symboliserer Dannebrog for mange en særlig danskhed. Spørger man, hvad danskhed er, vil svarene ofte kredse om demokratisk sindelag, hygge, en særlig dansk humor og måske frisind. I 1919 var forståelsen af Dannebrog ganske anderledes og præget af savn og sorg over nederlaget i krigen i 1864, men også af håb om en genforening med det tabte grænseområde i Sønderjylland.

Erindring og identifikation

De seneste årtiers voldsomme globalisering påvirker både tætbefolkede storbycivilisationer og isolerede stammesamfund. Varer og tjenesteydelser synes at flyde frit mellem kontinenter, mens algoritmebestemte kapitalbevægelser på mikrosekunder kan udløse voldsomme økonomiske rystelser med konsekvenser for arbejdspladser, velfærd og samfundets stabilitet. Videnskabsmænd mener, at den kapitalistisk drevne globale (over)udnyttelse af vores planet for længst har krydset et kritisk punkt. Tidsalderen har endda fået sit eget navn. Den antropocæne periode betegner nu tiden siden industrialiseringen i begyndelsen af 1800-tallet, hvor menneskelige aktiviteter forandrer vores planet. På linje med store geologiske forandringer som vulkanudbrud, meteorsværme og tektoniske pladeforskyd-

ninger, der skabte de nuværende kontinenter, får også menneskeskabte klimaændringer dramatisk indvirkning på planeten. Klimakrisen kan mærkes mange steder på kloden og respekterer ikke nationale grænser.

Det kan i en sådan virkelighed synes paradoksalt, at et nationalt symbol som Dannebrog stadig har stor betydning for mennesker i Danmark. Selv om kloge hoveder flere gange har erklæret nationen for død og begravet, spiller både nationen og de nationale symboler stadig en meget stor rolle for menneskers tilhørsforhold og deres opfattelse af historie og fortid.

De fleste mennesker i Danmark kender legenden om Dannebrog. Om dengang et korsflag faldt fra himlen og som et tegn fra den kristne Gud sikrede den danske konge og hans krigere en vigtig sejr. Det skete for lang tid siden, i en fjern fortid og i et helt andet land, men vi har næsten alle fået fortalt historien i skolen eller af bedsteforældre eller af mor og far.

Mennesker skaber identitet og gruppeloyalitet ved at fortælle netop historier. Identitet udgøres jo blandt andet af ophav og tilhørsforhold. Hvor kommer jeg fra? Hvor er vore rødder? Myten om Dannebrog giver identitet, og legenden indgår i en større historie, hvor Danmark skiller sig ud fra alle klodens andre nationer og statsdannelser. Andre lande har andre historier, som skal markere, at også de er helt unikke.

Dannebrog er på denne måde et erindringssted. Ordet skal ikke kun forstås bogstaveligt, men også i overført betydning. Erindringssteder kan være fysiske steder, mindesmærker og monumenter. Symboler, tekster, billeder og endda sproglige udtryk kan også være erindringssteder, når mennesker knytter fælles forestillinger om fortid til dem.

Monumentet over Danmarks Internationale Indsats efter 1948 på Kastellet i København er et officielt erindringssted, som regeringen (Venstre og Det Konservative Folkeparti) besluttede i 2009. Den tomme plads efter Ungdomshuset på Nørrebro er et uofficielt erindringssted. Her vajer ingen Dannebrog. Nedrivningen i 2007 fjernede en bygning, rejst i 1897 som den københavnske arbejderbevægelses forsamlingshus. Kvindeligt Arbejderforbund blev stiftet her i 1901, og her blev 8. marts etableret som international kvindekampdag i 1910. Selv om der ikke længere er en fysisk bygning, vedligeholdes huset stadig i flere gruppers erindring.

Når nogen forsøger at gennemtrumfe en bestemt tolkning af fortid og historie, bedriver de erindringspolitik. Og Dannebrog har i tidens løb været genstand for flere erindringspolitikker. Fx forbød kongen privat flagning i 1834. Flaget var majestættens og skulle ikke bruges af almindelige borgere. Forbuddet måtte dog ophæves få år senere. Indskrænkende erindringspolitikker for Dannebrog er alle slået fejl, og Dannebrog er i dag et meget udbredt og anvendt symbol. Herhjemme kan de fleste uden større problemer afkode flagets forskellige betydninger.

Dannebrog er også identifikation – at kunne kende forskel. Dannebrog har været anvendt i den danske flåde siden 1500-tallet. Det er uvist, hvornår det strøg til tops på de kongelige orlogsfartøjer, men et håndskrift fra 1585 viser Dannebrog i masterne på et dansk krigsskib i kamp med svenskerne. Svenskerne førte et blå- og hvidstribet flag, forløberen for det nuværende blå-gule korsflag. Her optrådte Dannebrog som officielt mærke for staten Danmark under den siddende monark. Kong Christian 4. (1577-1648) bestemte i 1625, at hærens faner skulle bære et lille Dannebrogsmærke, oftest i regiments-

fanens øverste indre hjørne, men først i 1842 indførte hæren overalt nye rytterfaner (estandarter) med Dannebrog.

Dannebrog var frem til 1800-tallet statens og monarkens symbol og blev brugt i krig og handel. Kun de adelige havde et tilhørsforhold til flaget, og den meget lille klasse brugte flaget til at markere egen eksklusivitet som rigets skattefrie og privilegiebegunstigede forsvarere. Da adelsstanden i løbet af 1600-tallet svækkedes under en enevældig kongemagt, blev Dannebrog anvendt på en ny måde, nemlig som rituel og ceremoniel anerkendelse.

Resten af befolkningen identificerede sig ikke med Dannebrog. Der var ikke noget folkeligt over flaget. Indbyggerne var loyale over for monarken, som skulle tage sig af sine undersåtter. Men fra midten af 1700-tallet og i det tidlige 1800-tal fremelskede kulturelle og politiske kredse i Danmark imidlertid en særlig patriotisme. Egne hensyn blev sat til side til fordel for regentens og rigets ve og vel, og de fortællinger var voldsomt populære. Patriotismen blev en borgerdyd, og det var vigtigt for den dannede borger at demonstrere kærlighed til fædrelandet. Det skete ofte ved at flage med Dannebrog.

Tænkningen om civilisation og kultur havde hidtil fokuseret på at udvikle mennesket og samfundene efter moralske og humanistiske idealer. Men den nye nationalisme fra midten af 1800-tallet repræsenterede nærmest det modsatte. Nye identitetsnære symboler og erindringssteder blev styrket – især ved at se bagud i tid – og Dannebrog blev nu genopfundet som nationens oldgamle mærke. Samtidig skabtes ideen om folket – med forestillinger om en fælles historie, et fælles sprog og en unik kultur, som gik langt tilbage. Forfatteren B.S. Ingemann ramte tidsånden perfekt med sine historiske romaner, som blev bestsellere. I hans *Valdemar*

Dannebrog er i dag også et folkeligt og uofficielt symbol, som bliver brugt i et utal af sammenhænge – ved fødselsdage, på halv stang til begravelser og i kolonihaven på den arbejdsfrie søndag. Her hejser Grethe Agerbo, forkvinde for kolonihaveforeningen Dannebrog i Sakskøbing, i 1993 foreningens nye flag. || Ukendt fotograf/ Sakskøbing Lokalhistoriske Arkiv

Seier (1826) var det den fiktive figur Carl af Rise – en fattig og faderløs, men kongetro tjenstedreng med ”krøllede gule hår og kække, sorteblå øjne” – som greb flaget, da det faldt fra himlen.

Udviklingen i 1800-tallet betød enden på det danske rige som en flerkulturel og flersproglig stat. Nederlag i Napoleonskrigene (1803-1815) førte til tabet af Norge i 1814, og afskalningen fra riget fortsatte, da Slesvig og Holsten måtte afstås til Preussen med nederlaget i 2. Slesvigske Krig i 1864. Det var dog især i forbindelse med 1. Slesvigske Krig, Treårskrigen 1848-1850, at Dannebrog for alvor fik sit folkelige og nationale gennembrud. Monarkens magtsymbol blev til folkets identitetssymbol. Dog ikke nødvendigvis med monarkens gode vilje.

Mange, herunder danske nationalismeforskere, mener, at man i Danmark bruger flaget meget mere end i andre lande. Mange kan fortælle mun-

tre historier om, hvordan udlændinge overraskes, fortørnes, måske endda chokeres over, hvad de ser som lemfældig, respektløs omgang med flaget. Brugen af Dannebrog er uden tvivl voldsomt øget siden midten af 1800-tallet. Fødselsdagsfester og nærmest alle andre tænkelige fejringer er bare ikke det samme uden Dannebrog. Det samme gælder velkomsten af de unge, som vender hjem fra at have rejst verden rundt – ofte selv med et lille Dannebrog på deres rygsække, syet med små, usikre sting. Også internationale sportsbegivenheder får flaget frem – både i hænderne og malet i hele hovedet på tilskuerne. For slet ikke at tale om butikker, der nærmest konstant anvender flaget til at markere fødselsdage, jubilæer eller særligt gode tilbud. Også varer bruger flaget. Små Dannebrogflag trykkes på cellofanen om de økologiske cherrytomater for at fortælle, at den italiensk forædlede tomat-sort faktisk er dyrket af fynske gartnere.

Danmark har ikke en decideret flaglov, selv om flere kommissioner har arbejdet for netop det. Der er dog ikke meget i vores moderne omgang med flaget, som peger på, at en strammere styring er lige om hjørnet. Forsøg på indskrænkninger og reguleringer er alle slået fejl. Vi synes at være ganske godt tilpasse med en stort set ureguleret brug af flaget.

Heldigvis.

Udviklingen fra et eksklusivt kongeligt og statsligt magtsymbol til et identitetsnært, folkeligt og nationalt symbol foregår imidlertid stadig. Dannebrog er et pragmatisk og elastisk erindringssted, og fremtiden vil vise nye måder at bruge flaget på.

**Myten om Dannebrog blev effektivt udtrykt i et maleri af Christian August Lorentzen (1749-1828) fra 1809, som Den Kongelige Malerisamling købte i 1815. De afbildede våben og rustninger synes ikke at vise nogen stor interesse hos maleren for historisk akkuratessse. Men offentligheden satte pris på at blive mindet om tidligere dansk storhed kun kort tid efter det engelske bombardement af København og tabet af den danske flåde i september 1807.
|| Statens Museum for Kunst**